

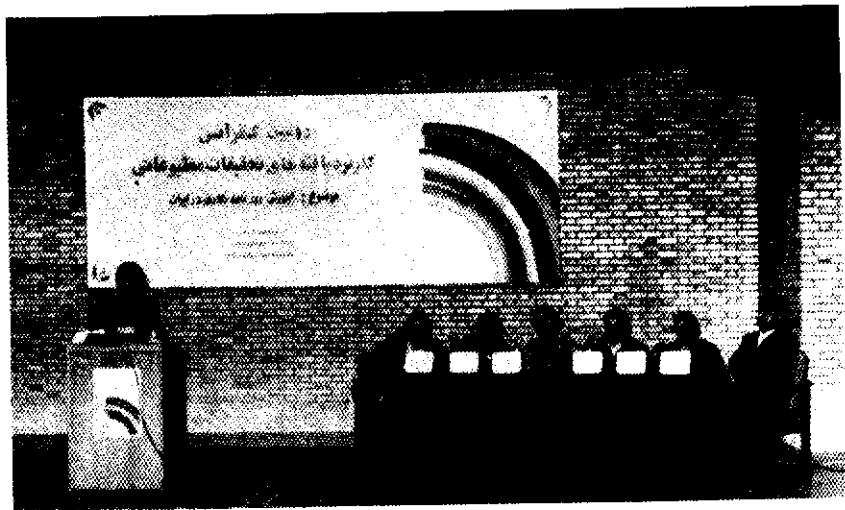
در این کنفرانس، علاوه بر ارائه گزارش تحقیق دوساله درباره این موضوع چندتن از دست‌اندرکاران مطبوعات و صاحب‌نظران این رشته نیز با سخنرانی و شرکت در بحث آزاد و میزگرد به بررسی مسائل و مشکلات آموزش روزنامه‌نگاری در کشور پرداختند.

نخستین سخنران کنفرانس، علی انتظاری مدیرکل مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها بود که پایین‌بودن تیراژ مطبوعات کشور را یک مشکل جدی خواند و گفت: در اولین کنفرانس یافته‌های تحقیقاتی پایین‌بودن تیراژ مطبوعات کشور، به‌عنوان یک هشدار جدی مطرح شد. وی افزود: «از مطبوعات انتظار داریم که به نتایج تحقیقات توجه کافی داشته باشند». وی جوابگویی به نیازهای مخاطبان از سوی مطبوعات و بالا بردن سطح کیفی آنها را از اهداف فعالیت‌های مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها دانست و تأکید کرد که مسؤولان مطبوعاتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در تلاش هستند تا با ترتیب دادن نشست‌های مشترک با روزنامه‌نگاران به نقطه‌نظرهای مشترکی در زمینه نحوه سیاست‌گذاری مطبوعات دست یابند.

به اعتقاد وی: توجه به آموزش روزنامه‌نگاری و افزایش تخصص روزنامه‌نگاران، مطبوعات کشور را به سمت ارتقای کیفیت محتوا سوق خواهد داد. وی از محققان دو بخش مطبوعات کشور خواست که با ارائه پژوهش‌های کاربردی توجه مطبوعات را نسبت به اهمیت تحقیقات جلب نمایند. وی همچنین از کسانی که درباره مسائل مختلف مطبوعات طرح‌های تحقیقاتی دارند خواست که طرح‌های خود را به مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها ارائه کنند.

ارائه نتایج تحقیق

پس از آن، دکتر محسن‌نژاد به ارائه گزارش مربوط به تحقیق دوساله خود در زمینه آموزش روزنامه‌نگاران و متون آموزش روزنامه‌نگاری پرداخت و گفت: در این تحقیق از دو هزار و ۱۴۵ نفر از نیروهایی که به نحوی به کار روزنامه‌نگاری اشتغال دارند نظرخواهی شد، با ۳۱۵ روزنامه‌نگار مصاحبه به عمل آمد و محتوای کلیه کتابها، متون و جزوه‌های مربوط به آموزش روزنامه‌نگاری در ۴۰ سال گذشته تحلیل شد. وی افزود: همچنین به دفاتر تمام مطبوعات کشور مراجعه و اطلاعات مورد نیاز در فرم‌های مربوطه جمع‌آوری شد و

دومین سمینار یافته‌های تحقیقات مطبوعاتی

پنج ضعف اساسی

در نظام آموزش روزنامه‌نگاری

تاج محمد کاظمی

اشاره

«به نظر اکثر کسانی که در حال حاضر در قسمت تحریریه مطبوعات و سایر رسانه‌های [حمی] کشور مشغول کار هستند موفقیت حرفه‌ای چندان رابطه‌ای با تحصیلات و آموزش روزنامه‌نگاری ندارد و داشتن استعداد ذاتی و تجربه کاری مهمتر از آموزش روزنامه‌نگاری است. در عین حال این افراد به مرجعیت تحصیل کردگان روزنامه‌نگاری اعتقاد دارند و ۵۴ درصد آنان با یک دید مثبت به این‌گونه تحصیل کردگان نگاه می‌کنند.»

این چکیده‌ای از نتایج دو سال تحقیق دکتر محسن‌نژاد استاد علوم ارتباطات و محقق مسائل مطبوعاتی کشور است که گزارش مشروح آن به وسیله وی در «دومین کنفرانس یافته‌های تحقیقات مطبوعاتی» ارائه شد. موضوع این کنفرانس، که روز سوم بهمن ماه از سوی مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران تشکیل شد، بررسی آموزش روزنامه‌نگاری در ایران بود.

محصول آنها با استفاده نرم افزارهای کامپیوتری مورد ارزیابی قرار گرفت.

دکتر محسنیان راد افزود که: هدف از تحقیق این بود که وضعیت نیروهای متخصص در مطبوعات ایران و آموزش روزنامه نگاری مورد بررسی قرار گیرد... در خلال این دو سال کار تحقیقی اطلاعات دیگری نیز به دست آمد که بسیار باارزش هستند. وی از کلیه روزنامه نگارانی که با صداقت به پرسشها پاسخ گفته اند و از همه کسانی که به نحوی در انجام این تحقیق همکاری داشته اند، تشکر کرد و سپس به تشریح نتایج این تحقیق پرداخت و گفت: در طول ۱۵۷ سال که از تأسیس اولین روزنامه در ایران می گذرد مطبوعات کشور مقاطع تاریخی ظهور و سقوط خاصی را گذرانده اند و اگر انتشار هر نشریه را یک واحد در نظر بگیریم در هیچ دوره ای مثل امروز مطبوعات کشور شاهد تعدد و تنوع نبوده است.

وی آنگاه ویژگیهای مطبوعات موجود کشور را برشمرد و گفت: کمی سن و در نتیجه آسیب پذیری مطبوعات مشخصه های بارز آنهاست به طوری که ۴۰ درصد آنها در ۵ سال گذشته (این تحقیق در سال ۱۳۷۰ شروع شده و در سال ۱۳۷۲ به اتمام رسیده است) تأسیس شده اند. وی این مشخصه را نوعی آمادگی برای مرگ زودرس خواند و گفت: در اکثر کشورهای در حال توسعه عمر مطبوعات کوتاه است و علت آن می تواند عوامل مختلف سخت افزاری و نرم افزاری باشد. مطبوعات کشور ما هم اکثراً دچار وقفه در انتشار هستند و ۴۴ درصد آنها یک درمیان منتشر شده اند.

دکتر محسنیان راد سپس به پایین بودن تیراژ مطبوعات اشاره کرد و گفت: در کشور ما متأسفانه تیراژ جزو اسرار است و ما در تحقیق خود فقط به حدود تقریبی تیراژ دست یافتیم. میانگین تیراژ حدود ۶۰۰ نشریه در حدود ۱۹ هزار نسخه است و میانگین تیراژ روزنامه ها و هفته نامه ها در حدود ۲۷ هزار نسخه است. ۴۵ درصد کل مطبوعات کشور دارای تیراژ کمتر از ۵ هزار نسخه اند.

مشخصه های روزنامه نگاران ایران

دکتر محسنیان راد با ذکر این مطلب که هیچ کدام از روزنامه نگاران ایرانی در مالکیت نشریه ای که در آن مشغول کار هستند مشارکت ندارد و مدیریت مطبوعات به شیوه انتصابی صورت می گیرد، اضافه کرد: این تحقیق نشان

برداشتن گامهای بعدی شود. اما برای ورود به این حرفه، باید دلی پرشور و سری پردرد نیز داشت؛ باید از «عشق» سرشار شد و در راه رسیدن به معشوق، سر از پا نشناخت؛ باید در قبال جامعه، مردم، نیازها و مشکلات، آرمانها و اعتقادات، تاریخ، فرهنگ و سنن ملی، رشد و تعالی اجتماعی، احساس تعهد و مسؤلیت کرد. باید همچون کوه مقاوم بود و چون رود، جاری در همه جا، دغدغه «نام و نان» در این حرفه که بیشتر «مسؤلیت و رسالت اجتماعی» است تا «شغل» و «کار»، در عرف رایج و ساری آن، نمی تواند یا دست کم نباید حرف اول را بزند. باید ضمیری پاک و وجدانی مسؤول داشت تا در برابر «حق» تسلیم و دربرخورد با باطل سرسخت و استوار بود، باید شهامت و جرأت و جسارت داشت، به اینها می توان ضرورت داشتن طبعی منبع، روحی بلند، شخصیتی والا، شکل گرفته و احترام برانگیز، رفتاری متین، ذهنی نقاد، کنجکاو و جست و جوگر و فکری سیال و خلاق را افزود.

روزنامه نگار بی اخلاق، بی شخصیت، ترد و شکننده، فاقد دانش و آگاهی و بینش عمیق حرفه ای و اجتماعی و علمی، عوام زده و سطحی نگر و دور از مردم و واقعیتهای جامعه ملی و جهانی، به خود، حرفه، مردم و نشریه اش، خوارسته یا ناخواسته خیانت می ورزد. در یک جمله، روزنامه نگار امروز باید عالیم، متعهد، عادل، با تقوی، هنرمند، عمیق و متخصص باشد.

آیا تفاوتی بین «تکنیسین خبر» و «روزنامه نگار» قائل هستید؟

- شاید در بخشهای قبلی، این سؤال تا حدودی پاسخ خود را یافته باشد، اما بیان واضح تر و بی پرده تر آن این است: «تکنیسین خبر» - اگر بر سر مفهوم آن با هم توافق داشته باشیم - انسانی است تک ساختی، فاقد بعد و عمق و بینش اجتماعی، بی خبر از «فلسفه» حرفه و حساسیت نقش و وظیفه انسانی خویش، با نگاهی که فقط «رویه» مسائل را می بیند و عمق را نمی کاود. در کار خویش ظاهراً موفق است، مهندسی خبر را می داند اما نگاه روشن و کاشفی به جهان پیرامون خود ندارد.

«روزنامه نگار» یک «مجموعه» است از صلاحیتهای وسیع حرفه ای و اخلاقی گرفته تا

شناخت اصول و قانونمندیهای علمی و هوشیاری و روشن بینی. به طور خلاصه، روزنامه نگار، فلسفه کار خویش را می شناسد و به حساسیتهای آن واقف است. به موقع و درست فکر می کند، تصمیم می گیرد و واکنش نشان می دهد، اما تکنیسین خبر، چه؟

با توجه به اینکه تدریس هم می کنید، چه دانشجویانی را در کلاسهای روزنامه نگاری موفق تر می دانید؟

- با این توضیحات، دانشجویانی را موفق تر می بینم و می دانم که روح جست و جوگر و ذهن خلاق دارند، به رسالت حرفه آینده خود ایمان و اعتقاد دارند، درس را نه برای نمره و مدرک می خوانند، بلکه انگیزه و عشق دارند، می خوانند و می پرسند، به «خودسازی» ایمان دارند، از قابلیت های خود و ظرفیتهای محیط، پلی برای ورود به دنیای ناشناخته ها می سازند، به دنبال کسب «تجربه اجتماعی» هستند، از محدودیتها و ناداشته ها، بهانه ای برای سکون و رخوت نمی جویند، بسا مشکلات درگیر می شوند و بر زمینشان می زنند، و...

چه نوع آموزشهایی را برای دانشجویان رشته روزنامه نگاری ضروری می دانید؟

- همه اینها، البته نافی ضرورت وجود ابزارها و امکانات لازم نیست. آموزشهای روزنامه نگاری در کشور ما نیازهای خود را، آن چنانکه باید، از مقتضیات کار حرفه ای نمی گیرد، از محیط تجربه و عمل دور است، دانشجوی روزنامه نگاری تا حدود زیادی، «ذهنی» آموزش می بیند و تربیت می شود، هماهنگی، همراهی و همفکری در بخشهای مرتبط اجتماعی با این عرصه نیست. پذیرش دانشجو در این رشته مثل بسیاری از رشته های دیگر دانشگاهی، مبتنی بر جذب استعدادها، زمینه های مناسب و قابلیتها نیست، و عناوین و مواد درسی و امکانات آموزشی، تناسب لازم را با نیازهای این عصر و زمانه ندارند. پس تحولی بنیادین لازم است و در انداختن طرحی نو. حساس ترین رشته دانشگاهی امروز و مهمترین عرصه فعالیت جهانی یعنی «ارتباطات» هنوز در کشور ما غریبه، مظلوم و ناشناخته است، در عصر «جامعه اطلاعاتی» نیاز به یک خانه تکانی اساسی داریم. تأسیس دوره های کارشناسی ارشد و دکتری این رشته و تدارک مواد ضروری برای تغذیه آن، افق تازه ای را در برابر

■ یافته‌های یک تحقیق بیانگر مشخصه‌های زیر در زمینه آموزش روزنامه‌نگاری است:

- نبود دانشکده مستقل آموزش روزنامه‌نگاری
- وجود کنکور ورودی و احتمال قبولی افراد غیر علاقه‌مند
- فراهم نبودن امکانات کارگاه روزنامه‌نگاری در دانشکده
- عدم انطباق نسبی محتوای دروس دانشکده با شرایط کشور
- فقدان همکاری فعال و قوی بین دانشگاه و مطبوعات

روزنامه‌نگار کشورهای در حال توسعه نظر سنجی به عمل آمده است.

دکتر محسنیان‌راد در پایان گزارش خود به سهم انتقاد روزنامه‌نگاران از وضعیت خود و همکاران، محصول کار، عوامل مدیریت و بازخورد اشاره کرد و پایین بودن پایگاه اجتماعی روزنامه‌نگاران، کمی تخصص، خودسانسوری، بی‌حوصلگی، تأثیرپذیری، سطحی‌نگری، فقدان امنیت شغلی، اعمال سلیقه، نبود رقابت سالم، فقدان سندیکای حرفه‌ای، بی‌صلاحیتی مدیران مطبوعات دولتی و عدم دسترسی به منابع جهانی را از مهمترین موارد مورد انتقاد روزنامه‌نگاران ذکر کرد و افزود: محصول آموزش روزنامه‌نگاران در کشور نیاز به بستری دارد که اگر آماده نشود ممکن است حتی نیروهای حاضر را نیز به هرز ببرد.

آموزش روزنامه‌نگاری در چین

«زویانگ»، روزنامه‌نگار چینی و مسؤول هماهنگی تحریریه روزنامه چاینا دیلی China Daily سخنان بعدی این کنفرانس بود که به تشریح محتوای روزنامه‌های چینی و شیوه آموزشی روزنامه‌نگاری در کشور خود پرداخت و گفت: تا قبل از شروع اصلاحات اقتصادی در چین در سال ۱۹۷۷ (۱۳۵۶) روزنامه‌های چینی به‌جای گزارشهای تحقیقی بیشتر به چاپ تفسیر و مقاله‌های ادبی می‌پرداختند و به‌جای اینکه بگویند که چه اتفاقی دارد می‌افتد می‌گفتند چگونه باید باشد. وی ادامه داد: با آغاز اصلاحات اقتصادی در چین روزنامه‌نگاری غربی در این کشور جای پای خود را باز کرد و بعضی از دانشگاهها به ایجاد گروههای ارتباطات و روزنامه‌نگاری مبادرت کردند و کتابهایی در زمینه‌های مختلف روزنامه‌نگاری چاپ شد. به گفته وی در سال ۱۹۷۸ برخی از دانشگاههای چین دانشجوی روزنامه‌نگاری پذیرفتند و فرهنگستان علوم اجتماعی چین مقطع فوق‌لیسانس روزنامه‌نگاری را برای اولین بار دایر کرد. آژانس

تحلیل محتوای کتب، متون و جزوه‌های آموزش روزنامه‌نگاری که در ۴۰ سال گذشته در اختیار روزنامه‌نگاران بوده است اشاره کرد و گفت: در این مسیر ما سه مقطع ۱۳۳۳ تا ۱۳۴۵، ۱۳۴۶ تا ۱۳۶۰ و ۱۳۶۱ تا ۱۳۷۱ را انتخاب کردیم. میانگین انتشارات در هریک از این مقاطع به ترتیب ۶۶، ۸۹ و ۱۴۵ صفحه بوده و مجموعه کتب چاپ شده نیز بیشتر از ۳۰ جلد نبوده است. وی درباره نتایج دسته‌بندی مطالب اضافه کرد که: سهم شیوه‌های آموزشی تفسیر و تحلیل خبر در قبال خبرنگاری به معنی عام، بسیار پایین بوده و چیزی در حدود ۷/۰ درصد است این سهم برای مقاله‌نویسی ۱۷/۰ درصد و برای نقد نویسی ۴/۰ درصد بوده است. همچنین در مطالب این کتب، سهم توجه به مطبوعات غربی ۵/۴ درصد و مطبوعات ایرانی ۱/۲ درصد بوده است. وی سهم روزنامه‌نگاری تخصصی، عینی‌نویسی و خبرنگاری برای رادیو و تلویزیون را در متون آموزشی بسیار کم دانست و همچنین به کاهش توجه جهت‌ترسیم روزنامه‌نگاری ارزشی و آرمانی در آنها اشاره نمود و تأکید کرد که در طول این مدت در مراکز آموزشی به جای روزنامه‌نگار تنها خبرنگار تربیت یافته است. وی مهمترین مشخصه‌های مراکز آموزش روزنامه‌نگاری کشور را به شرح ذیل برشمرد:

- الف. نبودن دانشکده مستقل آموزش روزنامه‌نگاری؛
 - ب. وجود نظام کنکور ورودی و احتمال قبولی افسراد غیرعلاقه‌مند به رشته روزنامه‌نگاری؛
 - ج. فراهم نبودن امکانات کارگاه روزنامه‌نگاری در دانشکده؛
 - د. عدم انطباق نسبی محتوای دروس با شرایط کشور؛
 - ه. فقدان همکاری فعال و قوی با مطبوعات.
- در این تحقیق همچنین از ۲۷ محقق و

می‌دهد که این مسأله یکی از معضلات مطبوعات کشور است. وی در تشریح این مشخصه‌ها گفت: میانگین سن روزنامه‌نگاران تمام وقت کشور ۳۴ سال و روزنامه‌نگاران پاره‌وقت ۳۹ سال است و نسبت زنان روزنامه‌نگار تمام‌وقت ۱۳/۳ درصد و در میان روزنامه‌نگاران پاره‌وقت ۱۲/۸ درصد است. وی سهم روزنامه‌نگاران تمام‌وقت را در میان کل روزنامه‌نگاران ۳۲/۵ درصد و روزنامه‌نگاران پاره‌وقت را ۶۷/۵ درصد ذکر کرد.

دکتر محسنیان‌راد کمی تجربه را یکی دیگر از مشخصه‌های روزنامه‌نگاران کنونی کشور دانست و گفت: میانگین تجربه در میان روزنامه‌نگاران تمام‌وقت ۵ سال و در میان روزنامه‌نگاران پاره‌وقت ۳/۶ سال است. کمی سناهای تحصیل روزنامه‌نگاران نیز یکی از مشخصه‌های آنان است و طبق این تحقیق میانگین تحصیل در میان روزنامه‌نگاران تمام‌وقت ۱۴ سال یعنی در حد فوق‌دیپلم و در میان روزنامه‌نگاران پاره‌وقت ۱۷ سال یعنی در حد دانشجوی دوره فوق‌لیسانس است. همچنین معلوم شده است که در مجموعه نیروهای مطبوعاتی کشور دارندگان مدارک تحصیلی علوم ارتباطات اجتماعی در اقلیت قرار دارند!

وی پایین بودن سطح دستمزدها و بالا بودن ساعات کار در مطبوعات را یکی از مشکلات ذکر کرد و گفت: متوسط دستمزد روزنامه‌نگاران تمام‌وقت ۱۲ هزار و ۵۰۰ تومان و پاره‌وقت ۷ هزار و ۸۰۰ تومان است و میانگین ساعات کار برای روزنامه‌نگاران تمام‌وقت ۴۶ ساعت و برای پاره‌وقت ۱۴ ساعت بوده است. همچنین معلوم شده است که از هردو روزنامه‌نگار ایرانی یک نفر یک شغل دیگر نیز دارد. وی با ذکر این مطلب که ضریب همبستگی میان میزان دستمزد و تحصیلات روزنامه‌نگاران ۰/۹ است اضافه کرد که ۱۴ درصد از روزنامه‌نگاران تمام‌وقت و ۹/۵ درصد از روزنامه‌نگاران پاره‌وقت در حال تحصیل هستند و سهم دانشجویان رشته ارتباطات اجتماعی در میان شاغلان در حال تحصیل مطبوعات ۲۳ درصد است. به گفته وی ۲۶ درصد از روزنامه‌نگاران تمام‌وقت و ۵/۵ درصد از روزنامه‌نگاران پاره‌وقت، آموزشهای کوتاه‌مدت روزنامه‌نگاری را گذرانده‌اند.

دکتر محسنیان‌راد پس از آن به موضوع

«شین هوا» نیز با تأسیس کالج روزنامه‌نگاری به تربیت و آموزش ویراستاران و روزنامه‌نگاران با سابقه پرداخت. وی با بیان این مطلب که ۱۶۰۰ روزنامه و چندین هزار مجله در چین منتشر می‌شود تأکید کرد که این میزان روزنامه و مجله، تقاضا برای تربیت روزنامه‌نگاران را شدیداً افزایش داده است.

وی در خصوص مطالب دروس روزنامه‌نگاری در چین تأکید کرد که فنون خبرنگاری، تاریخچه روزنامه‌نگاری، نظریات مختلف، تحولات روزنامه‌نگاری در چین و جهان و همچنین تاریخ چین، تاریخ ادبیات، فلسفه و اقتصاد به دانشجویان روزنامه‌نگاری تدریس می‌شود. به گفته وی روزنامه‌ها و مجلات چین با ترتیب دادن سخنرانیهای تخصصی و علمی در محل تحریریه‌های خود بخشی از نیازهای آموزشی نیروهای خود را تأمین می‌کنند. وی گفت: ۳۰ تا ۴۰ درصد از گزارشگران و ویرایشگران چینی از کالج‌های روزنامه‌نگاری فارغ‌التحصیل شده‌اند و در آینده این رقم بیشتر نیز خواهد شد. به گفته وی، روزنامه‌نگاری در چین نیز با مسائلی چون غریزه ذاتی و تجربه و امثالهم مواجه است.

وی گفت: بسیاری از روزنامه‌نگاران چینی احساس می‌کنند که در زمینه کار روزنامه‌نگاری هم تجربه لازم است و هم آموزش. باید از هر فرصتی برای آموزش استفاده کرد. برای بسیاری از روزنامه‌ها و مجلات چینی، سخنرانیها و درسهای زیادی به وسیله متخصصان ارائه می‌شود. روزنامه‌ها و مجلات چینی معمولاً از متخصصان چینی دعوت می‌کنند تا در موضوعات خاص کنفرانس سخنرانی کنند و آنها یاد بگیرند. وی پیشنهاد کرد که در آموزش روزنامه‌نگاران کشورهای در حال توسعه، از این‌گونه سخنرانیها استفاده شود.

وی پیشنهاد کرد که در آموزش روزنامه‌نگاران کشورهای در حال توسعه، از این‌گونه سخنرانیها استفاده شود.

روزنامه‌نگار چینی سپس درباره تفاوت‌های آموزش روزنامه‌نگاری در چین و ایران گفت: یکی از مهمترین تفاوتها این است که دانشجویان روزنامه‌نگاری در چین، حداقل سه ماه باید کار عملی بکنند و این مسئله بسیار مهمی است.

وی در پایان سخنان خود تأکید کرد که روزنامه‌نگاران با تجربه در کشورهای جهان سوم بایستی تشویق شوند که درباره تجربیات

ما گشوده است و امید که این افق، روشن و روشنی‌بخش باشد.

ناگفته‌ای یا ناپرسیده‌ای... (اگر هست)؟

- کلام آخر اینکه، آنچه گفتم شاید نزد عده‌ای آرمانی، ذهنی و دست‌نیافتنی جلوه کند. واقعیت این است که شرایط اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی، تلقیها و نگرشها و درک یا عدم درک حساسیتها، بیش از هر چیز و هرجاه، بر این عرصه و شاغلانش تأثیر

می‌گذارد. این خود، بحث مستقل دیگری است که می‌توان در مجال دیگر بدان پرداخت. اما من شخصاً بی‌تابانه در اشتیاق دیدن روزی هستم که این آرمانهای قابل دسترسی را تحقق یافته بینم. برای این کار به «عزم ملی» نیاز داریم. دیگران، شب و روز در کارند و می‌تازند، ما نیز حرفهای زیادی برای گفتن داریم، مباد که از قافله عقب بمانیم.

مدرسه روزنامه‌نگاری باید نشریه داشته باشد

باشد وای به حال روزنامه‌ای که دستگاه حضور و غیاب در مدخل آن نصب شود! که اکنون چنین است.

علی‌رغم اینکه به تحصیلات تخصصی معتقد باشید یا به کسب تجربه در طول کار حرفه‌ای، اصولاً چه مشخصاتی را برای ورود به دنیای روزنامه‌نگاری لازم می‌دانید؟

به اعتقاد شما، مهمترین ویژگی لازم برای روزنامه‌نگار شدن چیست؟

- قریحه نویسنده‌گی، ذوق و توانایی بالظرفه در خلاقیت‌های هنری به اضافه شهامت و جسارت عرض وجود در جامعه، روحیه انتقادپذیری و احترام به قضاوت دیگران از جمله ویژگیهای ورود به دنیای روزنامه‌نگاری است. روزنامه‌نگاری سرپُردرد می‌خواهد و دلی به وسعت دریا، جست‌وجوگری که از پای نایستد. بینش گسترده بیابد، با یافتن پاسخ سؤالی در پی یافتن جواب پرسش دیگر باشد. خود را به سلاح «آگاهی» مجهز کند و بداند و بداند و برای این دانستن بخواند و بخواند. جامعه‌اش را بشناسد، نهراسد، یک کلام: گریه مرتضی علی باشد.

آیا تفاوتی بین «تکنسین خبر» و «روزنامه‌نگار» قائل هستید؟

- «خبر» یک جنبه از کار روزنامه‌نگاری است. کسب خبر، تنظیم خبر و ارائه آن با فنون و شگردهای لازم، شاید در مدت کوتاهی

حسین فاردانی؛ روزنامه‌نگار و مدرس روزنامه‌نگاری به نظر شما، تنها با ورود به دانشکده روزنامه‌نگاری، می‌توان روزنامه‌نگاری موفق شد یا برای شروع آموزش تخصصی، پیشینه‌ای لازم است؟

- وقتی باور کنی که روزنامه‌نگاری علم است، چه فرقی می‌کند که کجا بیاموزی! دانشکده هم جایی است برای تحقیق و پژوهش و علم آندوزی، جایی که معلمی به تو بیاموزد و تو آموخته‌هایت را در معرض قضاوت او بگذاری. تحصیل و کسب دانش روزنامه‌نگاری، خیرنگار و روزنامه‌نگار را با چشم باز به حرفه روزنامه‌نگاری می‌کشاند و راه موفقیت را برایش هموار می‌کند.

و اما اگر مراد از پیشینه، قبل از ورود به دانشکده، قریحه و استعداد ذاتی باشد باید بگوییم که: بله. روزنامه‌نگاری قریحه هم می‌خواهد. مثل هر حرفه دیگر. شخصی که با دیدن یک قطره خون از حال می‌رود، آیا می‌تواند جراح خوبی باشد؟ تحصیلات تخصصی روزنامه‌نگاری ذهن مستعد را فعال می‌کند. همیشه معتقد بوده‌ام که در حرفه روزنامه‌نگاری نباید متوسط بود؛ یا باید بود و خوب بود یا باید اصلاً نبود. روزنامه کارمند نسبی خواهد شد، روزنامه‌نگار و خبرنگار می‌خواهد. وای به حال خبرنگاری که کنارش پُرکردن کارت ورود و خروج به اداره روزنامه

■ پایین بودن سطح دستمزد و بالابودن ساعات کار از مشکلات روزنامه‌نگاران است.

■ روزنامه‌نگار چینی: متخصصان امور نفت، سیاست خارجی، روابط بین‌المللی و... هرچندگاه یکبار برای اعضای تحریریه روزنامه «چاینادیلی» سخنرانی می‌کنند.

خود کتاب بنویسند و یا سخنرانی کنند.

در ادامه کنفرانس چند نفر از دست‌اندرکاران مطبوعات سخنانی ایراد کردند و در پایان میزگردی با شرکت دکتر محسنیان‌راد، محمدمهدی فرغانی، یونس شکرخواه، احمد میرعابدینی، علی مزروعی و فریبرز بیات تشکیل شد و مسائل مختلف آموزش روزنامه‌نگاری در کشور مورد بحث و بررسی قرار گرفت.

یونس شکرخواه روزنامه‌نگار و مدرس دانشگاه درباره آموزش روزنامه‌نگاری در جهان امروز گفت: امریکاییان معتقد به آموزش دانشگاهی و پرهیز از «شم» هستند، انگلیسیها بیشتر تکیه‌شان بر شم روزنامه‌نگاری است و فرانسویها به آمیزه‌ای از شم و آموزش دانشگاهی روی آورده‌اند.

وی افزود: شم خبری فقط در مرحله‌ی گزینش خبر مهم است و آنچه در مراحل بعد، کارساز است، «معماری خبر» است. وی همچنین تأکید کرد که غربیها به دنبال «روزنامه‌نگاری ستاره‌سازی» هستند ولی ما باید دنبال روزنامه‌نگاری فرایندی و چیرایی باشیم.

احمد میرعابدینی مدرس دانشگاه و عضو مرکز تحقیقات سنجش برنامه‌های صداوسیما با اشاره به تجربه تدریس خود در دو مرکز آموزش روزنامه‌نگاری (دانشگاه علامه طباطبایی و مرکز گسترش آموزش رسانه‌ها) گفت: تفاوت بین این دو گروه که یکی از طریق کنکور سراسری به آموزش روزنامه‌نگاری روی آورده و دیگری از روی نیاز حرفه‌ای و علاقه وارد کلاسهای آموزشی شده، بسیار فاحش است. گروه اخیر، هرگز احساس خستگی نمی‌کنند و تا حد امکان و با سخت‌کوشی تمامی مراحل آموزش را تحمل می‌کنند.

وی با تأکید بر ضرورت امنیت اجتماعی روزنامه‌نگار گفت: باید روزنامه‌نگاری تحقیقی مبنای آموزش باشد.

فریبرز بیات، از روزنامه همشهری، مسأله آموزش روزنامه‌نگاری را از بعدی دیگر مورد

بحث قرارداد و گفت: بی‌توجهی به مخاطب، اصلی‌ترین محور و دلیلی است که روزنامه‌های ما مارک دولتی می‌خورند. ما از روانشناسی مخاطب بی‌اطلاعیم و این تا حدودی به نظام آموزشی و دانشگاهی مربوط می‌شود که در متون درسی آن، روانشناسی مخاطب اهمیت چندانی ندارد.

وی اضافه کرد: توجه به روانشناسی مخاطب ما را بدان رهنمون می‌کند که حق مخاطب بسرحق فرستنده مقدم است. بی‌اعتمادی به مطبوعات می‌تواند نتیجه بی‌توجهی به تنوری مخاطب باشد. جای تنوری مخاطب در آموزش روزنامه‌نگاری خالی است.

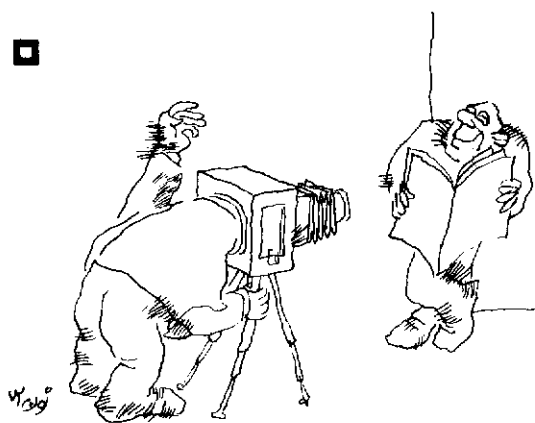
محمدمهدی فرغانی روزنامه‌نگار و مدرس دانشگاه درباره ضرورت آموزش روزنامه‌نگاری گفت: نقش آموزش دانشگاهی در ژورنالیسم را نمی‌توان نادیده گرفت. وی افزود که مطبوعات جنجالی، بیشتر حاصل کار روزنامه‌نگاران تجربی است. اما آموزش آکادمیک، به ایجاد حس مسؤلیت اجتماعی در روزنامه‌نگاران کمک می‌کند.

وی سپس به نظام گزینش دانشجوی روزنامه‌نگاری اشاره کرد و گفت: در اولین سال گزینش دانشجو، علاقه، سلیقه و شم دانشجو نیز مورد ارزیابی قرار می‌گرفت و این دسته از فارغ‌التحصیلان تقریباً خیلی راحت به عرصه مطبوعات راه پیدا کردند. ولی اکنون، اکثریت

قربیب به اتفاق دانشجویان. بدون اینکه علاقه‌ای به این رشته داشته باشند وارد دانشگاه شده‌اند و طبعاً از چنین دانشجویی نمی‌توان انتظار معجزه داشت. علاوه بر آن، کهنه‌بودن محتوای دروس دانشگاهی، دوربودن از محیط علمی و دور از هم بودن محافل حرفه‌ای و آکادمیک و نهایتاً مسائل اقتصادی، منجر به این می‌شود که اسناد هم نتواند معجزه کند. اکنون در دانشگاه روزنامه‌نگاری، شدیداً به وجود دوره‌هایی نظیر آنچه در پزشکی «بالینی» خوانده می‌شود نیاز داریم. دانشجویان سال آخر، حتی نتوانسته‌اند از نزدیک یک مؤسسه مطبوعاتی را ببینند، چه رسد به کار در آن.

علی مزروعی، از روزنامه سلام نیز ضرورت ارتقای سطح آموزشهای روزنامه‌نگاران را مورد تأکید قرار داد و گفت: آمار و تحقیق آقای دکتر محسنیان‌راد نشان می‌دهد که مدرک تحصیلی بیش از ۳۰٪ نیروهای شاغل در مطبوعات کشور از فوق‌دیپلم پایین‌تر است. برای این مشکل جدی باید فکری کرد.

دکتر محسنیان‌راد نیز مشکل مهم روزنامه‌نگاری معاصر را محتوا دانست و گفت شاید مسأله استقلال روزنامه‌نگار را باید اینجا مطرح کنیم که او خیلی نمی‌تواند درباره محتوا تصمیم بگیرد. اکنون در یک مقطع بسیار گرانقدر هستیم و آن این است که می‌خواهیم بدانیم که چه باید بکنیم.

نیازهای آموزشی روزنامه‌نگاران

گزیده‌ای از نتایج تحقیق پیام‌آفرینان مطبوعات
(۷۰-۷۱)

۱- میزان انطباق محتوای دروس روزنامه‌نگاری با عمل: از روزنامه‌نگاران خواسته شده بود به این سؤال پاسخ دهند که «آباین آنچه در دروس روزنامه‌نگاری در دانشگاه گذرانده‌اند با آنچه در عمل و در حرفه خود بکار می‌برند تفاوتی وجود دارد؟» پاسخها بصورت زیر آمده بود: (۱) کاملاً تفاوت دارد، (۲) تا حدی تفاوت دارد و (۳) تفاوتی ندارد. در این مورد ۶/۶۱ درصد بیان داشته‌اند که تا حدی تفاوت دارد، ۷/۱۶ درصد گفته‌اند کاملاً تفاوت دارد و فقط ۳/۱۳ درصد اظهار داشته‌اند که تفاوتی ندارد. ۳/۹ درصد نیز به این سؤال پاسخ نداده‌اند.

۲- توان متون درسی روزنامه‌نگاری در ارائه راه‌حل‌های جهان‌سوم: در این مورد سؤالی طرح شده بود که نظر روزنامه‌نگاران را پیرامون دوسر طیف جویا می‌شد، در یک سر طیف موافقان کامل با این نظر که «کتب درسی غربی روزنامه‌نگاری مناسب نیست» قرار می‌گرفتند (گروه اول) و در سر دیگر طیف موافقان نظر «علم رمز نمی‌شناسد، پس کتب غربی مناسب است» (گروه دوم) و همچنین افراد می‌توانستند بین این دونظر را علامت زنند. نتایج بدست آمده از پرسشگری حاکی است که ۴/۲۵ درصد نقطه وسط را علامت زده‌اند، ۹/۱۴ درصد در گروه اول و ۴/۱۹ درصد در گروه دوم جای گرفته‌اند. ۴/۱۲ درصد در درجاتی از توافق با گروه اول و ۸/۱۰ درصد در درجاتی از توافق با گروه دوم جای دارند.

مجموع اطلاعات بدست آمده نشان می‌دهد که روزنامه‌نگاران با تحصیلات مرتبط و همچنین بدون تحصیلات مرتبط هرکدام از سه گروه تقریباً هم‌وزن تشکیل شده‌اند: (۱) آنانی که معتقد به تدوین منابع درسی منطبق با واقعیت‌های خبری ایران هستند. (۲) آنانی که معتقدند ترجمه منابع غربی می‌تواند رفع نیاز کند. (۳) گروهی که حالت ممتنع را دارند.

■ در کنار هر مدرسه روزنامه‌نگاری یک روزنامه یا نشریه باید به دست خود دانشجویان انتشار یابد تا آموخته‌های علمی خود را عملاً به کار گیرند و برای ورود به دنیای حرفه‌ای آماده شوند.

■ خبرنگاران تکنیکی را اگر تکنیسین خبر بنامیم، فقط به یک جنبه کار روزنامه‌نگاری توجه کرده‌ایم. روزنامه‌نگار کسی است که جمیع کارهای متنوع روزنامه‌نگاری را تجربه و یا در واقع، سلسله مراتب کار روزنامه‌نگاری را طی کرده باشد.

کار حرفه‌ای هنگام تحصیل، و تحصیل هنگام کار حرفه‌ای. علم و عمل توأمان. ناگفته‌ای یا ناپرسیده‌ای... (اگر هست؟) - علی‌رغم گذشت یک صد و پنجاه و اندی سال از چاپ اولین روزنامه در ایران، حرفه روزنامه‌نگاری در جامعه ما، حرفه‌ای تو و تازه است. چندان جدی به این حرفه نگاه نشده است و هرگاه به‌طور جدی به آن فکر کرده‌ایم یا قدمهایی برای جدی شدن آن برداشته‌ایم، حادثه‌ای آن را به گوشه‌ای پرتاب کرده است. در کشورهایی که نخستین بار روزنامه به وسیله دولت انتشار یافته است، این مشکل همچنان باقی است که دولتهای بعد همواره به روزنامه و روزنامه‌نگار به عنوان بازوی تبلیغی خود نگریسته‌اند نه پدیده‌ای برای رشد، آگاهی و اطلاع‌رسانی عموم. در عین حال آموزش روزنامه‌نگاری به‌صورت دانشگاهی بدون کسب تجربه عملی دشوار است و گناه امکان‌پذیر نیست. در کنار هر مدرسه روزنامه‌نگاری یک روزنامه یا نشریه باید به دست خود دانشجویان انتشار یابد تا آموخته‌های علمی خود را عملاً به کار گیرند و به کسب تجربه بپردازند و برای ورود به دنیای حرفه‌ای آماده شوند.

نراگرفته شود. خبرنگاران تکنیکی را اگر تکنیسین خبر بنامیم فقط به یک جنبه کار روزنامه‌نگاری توجه کرده‌ایم. اما روزنامه‌نگار کسی است که جمیع کارهای متنوع روزنامه‌نگاری را تجربه کرده است، یا در واقع سلسله مراتب کار روزنامه‌نگاری را طی کرده باشد. یک روزنامه‌نگار قادر خواهد بود که به کار یک تکنیسین خبر روح بدهد. کار روزنامه‌نگار از گزینش تا مدیریت اخبار را دربر می‌گیرد به تکنیک جلا می‌دهد، آن را بنا مشی روزنامه هماهنگ می‌کند و مانند یک شطرنج‌باز ماهر، مهره‌ها را به میدان رزم خبری می‌کشاند. گستردگی دید و بینش عمیق از مشخصه‌های یک روزنامه‌نگارند. سالها باید سپری شوند تا خبرنگاری به کسوت روزنامه‌نگار درآید.

با توجه به اینکه تدریس هم می‌کنید، چه دانشجویانی را در کلاسهای روزنامه‌نگاری موفق‌تر می‌دانید؟

- دانشجویی که با شناخت، به این رشته روی آورده، نه دانشجویی که از روی شناس رشته روزنامه‌نگاری را انتخاب کرده باشد. دانشجوی کنجکاو، با ادب و پرسشگری که گاه شبیه «پسر عباسقلی خان» همه را به لج بیارود و بازهم گناه نادانسته رشته مهر را پاره کند و دوباره بریندد، بی‌ترس از آن که به این رشته نزدیکتر می‌شود. دانشجویی که بدانند برای چه می‌نویسد، برای چه یاد می‌گیرد و می‌خواهد برای چه بنویسد. دانشجویی که فضای کلاس برایش تنگ باشد و کلاسی به بزرگی جامعه را هرچه زودتر تجربه کند. دانشجویی که در موقع قهر و خشم بخندد. و سرآخر بنویسد، بنویسد، ببیند، بشنود...

چه نوع آموزشهایی را برای دانشجویان رشته روزنامه‌نگاری ضروری می‌دانید؟
- مهمترین آموزشها، آموزش عملی است.